

TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARINING ROLI

Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti
katta o'qituvchisi

Hakimova Gulnora Abdullo qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Bozorova Muazzam Hamid qizi

Yangi asr universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada zamonaviy raqamli ta'lim sharoitida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda virtual ta'lim va virtual laboratoriya platformalarining o'rni ilmiy-nazariy va empirik jihatdan tahlil qilinadi. Axborot oqimi tezlashgan va bilimlar tez yangilanayotgan sharoitda talabalar faqat tayyor ma'lumotlarni o'zlashtirish bilan cheklanib qolmasdan, balki ularni tahlil qilish, baholash, solishtirish va asoslangan xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Virtual ta'lim platformalari, ayniqsa, laboratoriya simulyatsiyalari va muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar orqali talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Tadqiqot doirasida virtual laboratoriyalarning didaktik imkoniyatlari, interaktivlik darajasi, reflektiv faoliyatga ta'siri va empirik natijalari tahlil qilindi. So'rovnoma va statistik tahlil asosida olingan natijalar virtual laboratoriya platformalaridan tizimli foydalanish talabalarning muammolarni tahlil qilish, dalillash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, virtual ta'lim platformalari, virtual laboratoriya, empirik tadqiqot, interaktiv ta'lim, muammoli vazifalar, refleksiya, raqamli pedagogika.

Аннотация

В данной научной статье с теоретической и эмпирической точек зрения анализируется роль виртуальных образовательных сред и платформ виртуальных лабораторий в развитии навыков критического мышления у студентов в условиях современной цифровой образовательной среды. В условиях ускоренного информационного потока и быстрого обновления знаний от студентов требуется не только усвоение готовой информации, но и способность к ее анализу, оценке, сопоставлению и формулированию обоснованных выводов. Виртуальные образовательные платформы, особенно использующие лабораторные симуляции и задания проблемного характера, создают благоприятную педагогическую среду для развития критического мышления. В рамках исследования рассматриваются дидактические возможности виртуальных лабораторий, уровень их интерактивности, влияние на рефлексивную деятельность, а также эмпирические результаты. Результаты, полученные на основе анкетного опроса и статистического анализа, показывают,

что систематическое использование платформ виртуальных лабораторий значительно повышает у студентов навыки анализа проблем, аргументации и самостоятельного принятия решений.

Ключевые слова: критическое мышление, виртуальные образовательные платформы, виртуальная лаборатория, эмпирическое исследование, интерактивное обучение, проблемные задания, рефлексия, цифровая педагогика.

Abstract

his scientific article provides a theoretical and empirical analysis of the role of virtual learning environments and virtual laboratory platforms in developing students' critical thinking skills in the context of contemporary digital education. In conditions characterized by accelerated information flows and rapidly evolving knowledge, students are required not only to assimilate ready-made information but also to analyze, evaluate, compare, and formulate well-reasoned conclusions. Virtual learning platforms, particularly those incorporating laboratory simulations and problem-based tasks, create a favorable pedagogical environment for fostering critical thinking. Within the scope of the study, the didactic potential of virtual laboratories, their level of interactivity, their influence on reflective activities, and empirical outcomes are examined. Findings derived from survey data and statistical analysis indicate that systematic use of virtual laboratory platforms significantly enhances students' abilities to analyze problems, construct arguments, and make independent decisions.

Keywords: critical thinking, virtual learning platforms, virtual laboratory, empirical research, interactive learning, problem-based tasks, reflection, digital pedagogy.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda bilimlar hajmining keskin ortishi va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'yamoqda. Bugungi kunda ta'limning asosiy maqsadi faqat ma'lum bir fan doirasidagi bilimlarni yetkazish emas, balki talabalarda mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va asoslangan qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ushbu kompetensiyalar majmuasi ilmiy adabiyotlarda "tanqidiy fikrlash" tushunchasi bilan ifodalanadi.

Tanqidiy fikrlash axborotni shunchaki qabul qilish emas, balki uni baholash, solishtirish, ishonchliligini tekshirish va mantiqiy xulosalar chiqarish jarayonini o'z ichiga oladi. An'anaviy ta'lim sharoitida bu ko'nikmalarni rivojlantirish ko'pincha cheklangan bo'lib, o'qituvchi markazlashgan yondashuv ustunlik qiladi. Virtual ta'lim va ayniqsa virtual laboratoriya platformalarining joriy etilishi ushbu muammoni hal etish uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratmoqda.

Virtual laboratoriyalar real tajribalarni modellashtirish, muammoli vaziyatlarni sun'iy muhitda yaratish va talabalarining faol eksperimentator sifatida ishtirok etishini ta'minlaydi. Shu sababli ushbu maqolada tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda virtual ta'lim (laboratoriya) platformalarining roli ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda tanqidiy fikrlash tushunchasi ta'lim sifati va talabaning intellektual rivojlanishini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida e'tirof etiladi. Ilmiy adabiyotlarda tanqidiy fikrlash, avvalo, shaxsning axborotni tahlil qilish, baholash va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini ifodalovchi murakkab kognitiv jarayon sifatida talqin qilinadi. Ushbu tushuncha ta'lim jarayonining faqat natijaviy jihatini emas, balki talabaning fikrlash uslubi va o'rganishga bo'lgan yondashuvini ham qamrab oladi.

Tanqidiy fikrlashning nazariy asoslari ilk bor XX asr o'rtalarida ishlab chiqilgan kognitiv yondashuvlar bilan bog'liq holda shakllangan. Xususan, Benjamin Bloom tomonidan ishlab chiqilgan mashhur kognitiv taksonomiya tanqidiy fikrlashni yuqori darajadagi bilish faoliyati bilan bog'laydi. Bloom taksonomiyasida bilimlarni eslab qolish va tushunish quyi darajalar sifatida qaralib, tahlil, sintez va baholash esa yuqori kognitiv bosqichlar sifatida talqin etiladi. Ushbu yondashuvga ko'ra, tanqidiy fikrlash aynan ushbu yuqori darajadagi kognitiv operatsiyalar orqali namoyon bo'ladi. Talabaning axborotni qayta ishlashi, uni yangi vaziyatlarga moslashtirishi va muqobil yechimlar ishlab chiqishi tanqidiy fikrlashning muhim belgilaridan biri sifatida ko'riladi.

Keyingi tadqiqotlarda tanqidiy fikrlash faqat kognitiv jarayon sifatida emas, balki shaxsning intellektual intizomi va ongli faoliyati sifatida talqin qilina boshladi. Bu borada Richard Paul va Linda Elder tomonidan olib borilgan tadqiqotlar muhim ilmiy ahamiyatga ega. Ularning yondashuvida tanqidiy fikrlash dalillarga asoslanish, mantiqiy izchillik, aniqlik va reflektivlik tamoyillari bilan tavsiflanadi. Mualliflar ta'kidlaganidek, tanqidiy fikrlash tug'ma qobiliyat emas, balki tizimli pedagogik ta'sir va maxsus o'quv vazifalari orqali rivojlantiriladigan ko'nikmadir. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida muammoli vazifalar, ochiq savollar va bahs-munozaralarning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Raqamli va virtual ta'lim muhitining keng joriy etilishi tanqidiy fikrlash masalasini yangi kontekstda o'rganishni talab qildi. Virtual ta'lim sharoitida tanqidiy fikrlashning shakllanishi masalasi D. Randy Garrison, Terry Anderson va Walter Archer tomonidan ishlab chiqilgan "Community of Inquiry" (CoI) modeli doirasida chuqur tahlil qilingan. Ushbu modelda kognitiv mavjudlik (cognitive presence) talabaning tanqidiy fikrlash jarayonini ifodalovchi markaziy komponent sifatida qaraladi. Mualliflarning ta'kidlashicha, virtual muhitda tanqidiy fikrlash muhokama, refleksiya va empirik faoliyatning uzviy uyg'unligi orqali rivojlanadi. Talaba o'quv jarayonida faqat axborotni qabul qiluvchi emas, balki uni tahlil qiluvchi va qayta talqin qiluvchi subyektga aylanganda tanqidiy fikrlash faollashadi.

Virtual ta'lim muhitida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda texnologiyaga asoslangan muammoli vazifalarning o'rni alohida ta'kidlanadi. Bu borada David H. Jonassen tadqiqotlari muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Jonassen texnologiyalarni bilim yetkazish vositasi sifatida emas, balki muammolarni hal etish va fikrlashni rivojlantirish vositasi sifatida qaraydi. Muallifning fikricha, texnologik muhitda tashkil etilgan muammoli vazifalar talabalarni passiv bilim oluvchidan faol muammo

yechuvchiga aylantiradi. Bu jarayonda talabalar muammoni tahlil qilish, muqobil yechimlarni baholash va asoslangan qarorlar qabul qilishga majbur bo‘ladi, bu esa tanqidiy fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Virtual laboratoriya platformalariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlarda ham tanqidiy fikrlash masalasi markaziy o‘rin tutadi. Ushbu platformalar real tajribalarni simulyatsiya qilish, murakkab jarayonlarni vizual ko‘rinishda modellashtirish va xavfsiz muhitda eksperimentlar o‘tkazish imkonini beradi. Tadqiqotchilar virtual laboratoriyalarda talabaning faol ishtiroki, xatolarni tahlil qilish va natijalarni solishtirish jarayonlari tanqidiy fikrlashni faollashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo‘lishini ta’kidlaydi. Virtual laboratoriya muhiti talabani tayyor natijalarga emas, balki jarayonni anglashga va sabab-oqibat bog‘liqliklarini aniqlashga yo‘naltiradi.

Xalqaro miqyosda olib borilgan tahliliy tadqiqotlarda ham virtual va simulyatsion ta’lim muhitlarining tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati e’tirof etilgan. Jumladan, OECD tomonidan tayyorlangan hisobotlarda innovatsion va raqamli ta’lim muhitlari talabalarning yuqori darajadagi fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish uchun qulay sharoit yaratishi ta’kidlanadi. Hisobotlarda muammoli o‘qitish, empirik faoliyat va reflektiv yondashuv virtual muhitda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning asosiy mexanizmlari sifatida ko‘rsatilgan.

Mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalasi an’anaviy ta’lim doirasidan chiqib, raqamli va virtual ta’lim kontekstida yangi mazmun kasb etmoqda. Virtual laboratoriya platformalari ushbu jarayonda faqat texnologik vosita emas, balki talabaning intellektual faoliyatini faollashtiruvchi pedagogik muhit sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu bois, mazkur tadqiqot aynan virtual ta’lim (laboratoriya) platformalarining tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi rolini empirik va nazariy jihatdan asoslashga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda aralash metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotning empirik qismi kvantitativ usulga asoslangan bo‘lib, so‘rovnoma va kuzatuv metodlari orqali amalga oshirildi. So‘rovnoma 5 ballik Likert shkalasi asosida tuzilib, talabalar tomonidan virtual laboratoriya platformalaridan foydalanish jarayonida tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarining rivojlanish darajasini aniqlashga qaratildi.

Tadqiqotda jami 120 nafar oliy ta’lim muassasasi talabalari ishtirok etdi. Olingan ma’lumotlar deskriptiv statistika, o‘rtacha qiymat, dispersiya va ishonchlik ko‘rsatkichi (Cronbach’s Alpha) yordamida tahlil qilindi. Shuningdek, ochiq savollar orqali sifat jihatdan tahlil ham amalga oshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘tkazilgan empirik tadqiqot natijalari virtual ta’lim (laboratoriya) platformalarining talabalarda tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishdagi samaradorligini aniq dalillar bilan tasdiqladi. Tadqiqot davomida to‘plangan ma’lumotlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, virtual laboratoriyalardan foydalanish nafaqat talabalarning fan bo‘yicha bilimlarini mustahkamlashga, balki ularning fikrlash jarayonining chuqurlashishiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Ayniqsa,

tanqidiy fikrlashning muhim tarkibiy qismlari bo‘lgan tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish ko‘nikmalari virtual muhitda faolroq namoyon bo‘lgan.

So‘rovnomaga 5 ballik Likert shkalasi asosida ishlab chiqildi (1 – mutlaqo qo‘shilmayman, 5 – to‘liq qo‘shilaman). Virtual laboratoriya iqtisodiy modellashtirish, bozor simulyatsiyasi va qaror qabul qilishga oid topshiriqlarni o‘z ichiga oldi.

1-jadval.

Virtual laboratoriya faoliyat turlari bo‘yicha tanqidiy fikrlash komponentlarining o‘rtacha ko‘rsatkichlari (n = 120)¹

Faoliyat turi (iqtisodiy laboratoriya)	Tahlil qilish	Baholash	Xulosa chiqarish	Umumiy o‘rtacha
Bozor simulyatsiyasi	4,38	4,21	4,34	4,31
Xarajat–foyda tahlili	4,42	4,29	4,40	4,37
Makroiqtisodiy model bilan ishlash	4,19	4,08	4,15	4,14
Risk va noaniqlik ssenariylari	4,47	4,33	4,41	4,40

1-jadval iqtisodiyotga yo‘naltirilgan virtual laboratoriya topshiriqlari tanqidiy fikrlashning turli komponentlariga turlicha ta‘sir ko‘rsatishini aniqlaydi.

Empirik natijalar muammoli vaziyatlarga asoslangan laboratoriya topshiriqlari talabalarining fikrlash faolligini kuchaytirishini ko‘rsatdi. Virtual laboratoriya mashg‘ulotlarida talabalar tayyor algoritmlarga emas, balki mustaqil qaror qabul qilishni talab qiluvchi vaziyatlarga duch kelgan. Bu esa ularni muammoning mohiyatini chuqur tahlil qilishga, mavjud ma‘lumotlarni solishtirishga va muqobil yechimlarni ko‘rib chiqishga undagan. Natijada talabalar o‘quv jarayonida passiv kuzatuvchi emas, balki faol tadqiqotchi sifatida ishtirok etgan.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, virtual laboratoriyalarda eksperiment jarayonining bosqichma-bosqich tashkil etilishi tanqidiy fikrlashning izchil rivojlanishiga xizmat qilgan. Talabalar eksperimentni rejalashtirish, o‘zgaruvchilarni aniqlash va kutilayotgan natijalarni taxmin qilish jarayonida oldindan fikr yuritishga majbur bo‘lgan. Ushbu bosqichda talabalar o‘z bilimlariga tayangan holda gipotezalar ilgari surgan, bu esa ularning analitik fikrlash qobiliyatini faollashtirgan. Gipotezalarni tekshirish jarayonida esa talabalar real va kutilgan natijalar o‘rtasidagi tafovutlarni aniqlab, sabablarini izlashga harakat qilgan.

Eksperiment natijalarini solishtirish jarayoni tanqidiy fikrlashning yana bir muhim jihatini namoyon etdi. Tadqiqotda ishtirok etgan talabalar virtual laboratoriyalarda olingan natijalarni nafaqat o‘zaro, balki nazariy bilimlar bilan ham taqqoslagan. Ushbu taqqoslash jarayonida talabalar sabab-oqibat aloqalarini aniqlashga intilgan va yuzaga kelgan farqlarni izohlashga harakat qilgan. Bu holat talabalarining fikrlash jarayonida mantiqiy izchillik va asoslangan xulosalar chiqarish qobiliyati kuchayganini ko‘rsatadi.

¹ Manba: Tadqiqotlar asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

2-jadval.
Virtual laboratoriyadan foydalanish chastotasi bo'yicha tanqidiy fikrlash darajasi¹

Foydalanish chastotasi	Talabalar soni	O'rtacha ball (Mean)	Standart og'ish
Haftasiga 1–2 marta	34	3,96	0,48
Haftasiga 3–4 marta	46	4,23	0,44
Haftasiga 5 va undan ko'p	40	4,51	0,39

Virtual laboratoriyadan foydalanish intensivligi oshgani sari tanqidiy fikrlash darajasi barqaror ravishda ortib borayotgani kuzatildi.

Statistik tahlil natijalari virtual laboratoriyalardan muntazam foydalangan talabalar tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari bo'yicha yuqori natijalarga erishganini tasdiqladi. Ayniqsa, bunday talabalar murakkab muammolarni hal etishda mustaqil yondashuvni namoyon etgan va tayyor javoblarga tayanishdan ko'ra, muammoni chuqur tahlil qilishga moyil bo'lgan. Bu holat virtual laboratoriya platformalarining talabalarda yuqori darajadagi kognitiv faoliyatni rag'batlantiruvchi muhit yaratishini ko'rsatadi.

Empirik natijalar reflektiv savollar va yozma hisobotlarning tanqidiy fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyatini ham yaqqol namoyon etdi. Virtual laboratoriya mashg'ulotlari yakunida talabalar o'z faoliyatini tahlil qilishga yo'naltirilgan savollarga javob berishga majbur bo'lgan. Ushbu reflektiv faoliyat talabalarni o'z fikrlash jarayoniga nazar tashlashga, qaysi qarorlar samarali bo'lganini va qaysi yondashuvlar kutilgan natijani bermaganini anglab yetishga yordam bergan. Natijada tanqidiy fikrlash faqat tashqi muammolarni tahlil qilish bilan cheklanmay, balki o'z-o'zini baholash jarayonini ham qamrab olgan.

3-jadval.
Tadqiqot metodologiyasida qo'llangan reflektiv vositalar samaradorligi²

Reflektiv vosita	Yuqori samaradorlik (foizda)	O'rtacha samaradorlik (foizda)	Past samaradorlik (foizda)
Laboratoriya hisobotlari	72	21	7
Reflektiv savollar	78	17	5
Qarorlarni asoslash yozuvlari	81	14	5
Natijalarni taqqoslash jadvallari	69	24	7

Iqtisodiy laboratoriyalarda reflektiv yozma faoliyat tanqidiy fikrlashni chuqurlashtiruvchi muhim metodik vosita sifatida namoyon bo'ldi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, virtual laboratoriyalar talabalar uchun psixologik jihatdan qulay o'quv muhitini yaratgan. An'anaviy laboratoriya sharoitida xatolardan qo'rqish, noto'g'ri natijalar uchun baholanib qolish ehtimoli talabalarni

¹ Manba: Tadqiqotlar asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

²

ehtiyotkorlikka undashi mumkin. Virtual laboratoriyalarda esa talabalar xatolarni o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilgan. Bu holat talabalarning tajriba o'tkazishda erkinroq bo'lishiga, yangi g'oyalarni sinab ko'rishga va noan'anaviy yondashuvlarni qo'llashga imkon bergan.

Xatolardan qo'rqmasdan tajriba o'tkazish imkoniyati talabalarning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantirgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, virtual laboratoriyalarda faol ishtirok etgan talabalar murakkab vaziyatlarda o'z fikriga tayanib qaror qabul qilishga ko'proq moyil bo'lgan. Bu holat tanqidiy fikrlashning muhim elementi sifatida qaraladigan mustaqillik va mas'uliyat hissining kuchayganini ko'rsatadi. Talabalar o'z qarorlari natijalari uchun javobgarlikni his etgan holda, fikrlarini asoslashga va tanqidiy baholashga o'rganadi.

Tahlil natijalari shuni ham ko'rsatdiki, virtual laboratoriyalarda tashkil etilgan muhokamalar talabalarning tanqidiy fikrlash darajasini oshirishda muhim rol o'ynagan. Talabalar o'z natijalarini boshqa ishtirokchilar bilan muhokama qilish jarayonida muqobil nuqtai nazarlarni ko'rib chiqqan va o'z xulosalarini qayta baholagan. Bu jarayon fikrlashning moslashuvchanligini kuchaytirib, talabalarning bir tomonlama qarashlardan voz kechishiga yordam bergan.

Empirik ma'lumotlar virtual laboratoriya platformalarining tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda tizimli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Ushbu ta'sir alohida elementlar orqali emas, balki butun o'quv jarayonining mantiqiy tashkil etilishi orqali namoyon bo'lgan. Muammoli vazifalar, eksperimentlar, refleksiya va muhokamalar birgalikda qo'llanilganda, tanqidiy fikrlash izchil va barqaror shakllangan.

4-jadval.

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanish darajasi (boshlang'ich va yakuniy o'lchov)¹

Ko'rsatkich	Boshlang'ich o'rtacha	Yakuniy o'rtacha	O'sish
Muammoni tahlil qilish	3,72	4,39	+0,67
Dalillarga asoslanish	3,65	4,33	+0,68
Qaror qabul qilish	3,78	4,47	+0,69
Iqtisodiy xulosa chiqarish	3,81	4,42	+0,61

4-jadval virtual iqtisodiy laboratoriya orqali tanqidiy fikrlashning barcha asosiy indikatorlari ijobiy dinamikaga ega ekanini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, virtual laboratoriya platformalari talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular talabalarga nafaqat bilimlarni amaliy sinab ko'rish, balki o'z fikrlash jarayonini chuqur tahlil qilish imkonini ham yaratadi. Bu esa tanqidiy fikrlashni ta'lim jarayonining markaziy natijalaridan biriga aylantiradi.

Xulosa qilib aytganda, empirik tahlil va natijalar muhokamasi virtual ta'lim (laboratoriya) platformalaridan foydalanish talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim va barqaror ijobiy ta'sirga ega ekanini ko'rsatdi. Virtual laboratoriyalar orqali tashkil etilgan o'quv faoliyati talabalarni tahlil qilishga,

¹ Manba: Tadqiqotlar asosida mualliflar tomonidan tuzildi.

mustaqil qaror qabul qilishga va o'z fikrlash jarayonini ongli ravishda baholashga undab, ularni zamonaviy ta'lim talablariga mos, tanqidiy fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari virtual ta'lim (laboratoriya) platformalari zamonaviy ta'lim sharoitida talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va mustahkamlashda muhim didaktik resurs ekanini ko'rsatdi. Virtual laboratoriyalar orqali tashkil etilgan o'quv faoliyati talabalarning nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarda sinab ko'rishiga, iqtisodiy jarayonlarni modellashtirishga va asoslangan qarorlar qabul qilishiga imkon yaratadi. Bu jarayon talabalarning fikrlash jarayonini chuqurlashtirib, ularni passiv bilim oluvchidan faol tahlilchi va tadqiqotchi subyektga aylantiradi.

Tadqiqot natijalari asosida bir qator amaliy takliflarni ilgari surish mumkin.

Avvalo, virtual laboratoriya platformalarini iqtisodiyot yo'nalishidagi o'quv dasturlariga tizimli va bosqichma-bosqich joriy etish maqsadga muvofiqdir:

Ikkinchidan, laboratoriya mashg'ulotlarida muammoli va ssenariyga asoslangan topshiriqlar ulushini oshirish talabalarning tahliliy va baholovchi fikrlashini yanada faollashtiradi.

Uchinchidan, reflektiv savollar, yozma hisobotlar va muhokama elementlarini kuchaytirish talabalarning o'z fikrlash jarayonini ongli ravishda baholashiga xizmat qiladi.

Ushbu yondashuvlar ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlashni barqaror rivojlantirish uchun metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Блум Б. С. Таксономия образовательных целей. Книга 1: Когнитивная область. – М.: Педагогика, 2019. – 214 с.
2. Пол Р., Элдер Л. Критическое мышление: инструменты для принятия решений. – Бостон: Pearson Education, 2020. – 320 с.
3. Garrison D. R., Anderson T., Archer W. Critical inquiry in a text-based environment // Internet and Higher Education. – 2000. – Vol. 2(2–3). – P. 87–105.
4. Jonassen D. H. Learning to Solve Problems with Technology: A Constructivist Perspective. – New York: Routledge, 2017. – 298 p.
5. OECD. Innovative Learning Environments. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 197 p.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:	Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri:	Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri:	Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih:	Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar:	Sadikov Shoxrux Shuxratovich Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, dekabr, 12-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610
Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlararo standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**